

Statsrådets skrivelse till Riksdagen med anledning av ett förslag till rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I -förordningen)

I enlighet med 54 b § riksdagsordningen översänds till riksdagen Europeiska gemenskapernas kommissions förslag av den 7 september 1999 till rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I -förordningen) samt en promemoria om förslaget.

Helsingfors den 18 november 1999

Justitieminister *Johannes Koskinen*

Lagstiftningsdirektör Jan Törnqvist

JUSTITIEMINISTERIET

PROMEMORIA
EU/020698/0339**FÖRSLAG TILL RÅDETS FÖRORDNING OM DOMSTOLS BEHÖRIGHET OCH
OM ERKÄNNANDE OCH VERKSTÄLLIGHET AV DOMAR PÅ
PRIVATRÄTTENS OMRÅDE****1. Allmänt**

Europeiska gemenskapernas kommission utfärdade den 7 september 1999 ett förslag till förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område: *förslag till rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område* KOM (1999) 348 slutlig.

Förhållande till konventionen. Avsikten är att förordningen skall ersätta konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, den s.k. Brysselkonventionen, som undertecknades den 27 september 1968, samt protokollet om tolkning av konventionen i Europeiska gemenskapernas domstol, som undertecknades den 3 juni 1971 i Luxemburg. Förslaget till förordning innehåller de resultat som den arbetsgrupp som tillsattes för att revidera Bryssel- och Luganokonventionerna kommit fram till samt de tekniska ändringar som bytet av instrument förutsätter.

Revideringen av Bryssel- och Luganokonventionerna. De sex dåvarande medlemsstaterna i Europeiska ekonomiska gemenskapen undertecknade 1968 Brysselkonventionen, som grundade sig på artikel 220 (nuvarande artikel 293) fjärde strecksatsen EEG-fördraget, samt ett protokoll till konventionen. Ett protokoll om Europeiska gemenskapernas domstols tolkning av konventionen undertecknades 1971. År 1988 ingicks mellan de stater som hörde till Europeiska gemenskaperna och Europeiska frihandelssammanslutningen den s.k. Luganokonventionen, som till sitt innehåll motsvarar Brysselkonventionen.

Luganokonventionen trädde i kraft i Finland den 1 juli 1993. Endast stater som är medlemmar i Europeiska unionen kan ansluta sig till Brysselkonventionen. Vid an-

slutningen till unionen förband sig Finland att ansluta sig till Brysselkonventionen, och konventionen trädde i kraft i Finland den 1 april 1999 med avseende på de övriga medlemsstaterna som ratificerat tillträdeskonventionen.

I följd nådde Brysselkonventionen en ålder av 30 år. Trots att bestämmelserna i konventionen har ändrats flera gånger som ett resultat av tillträdesförhandlingar med nya medlemsstater, är det naturligt att vissa av bestämmelserna i konventionen, och således också i Luganokonventionen, är föråldrade. Det har under årens lopp också förekommit problem vid tillämpningen av vissa av bestämmelserna, och en del av bestämmelserna har visat sig vara inkonsekventa.

Europeiska unionens råd beslutade vid sitt möte den 4 och 5 december 1997 att ge en arbetsgrupp bestående av företrädare för EU:s medlemsstater och parterna till Luganokonventionen (Island, Norge, Schweiz) i uppgift att utarbeta ett förslag till revidering av Bryssel- och Luganokonventionerna. Arbetsgruppen sammanträdde sista gången i april 1999, och rådet (rättsliga och inrikes frågor) noterade den 28 maj 1999 politisk enighet om arbetsgruppens resultat.

Amsterdamfördragets ikraftträdande. Amsterdamfördraget trädde i kraft den 1 maj 1999. I och med det överfördes en betydande del av samarbetet i civilrättsliga frågor till tillämpningsområdet för den nya avdelning IV i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen. Enligt artikel 61 punkt c i avdelning IV i fördraget skall rådet besluta om åtgärder som rör civilrättsligt samarbete, i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 65. För att rådet skall ha behörighet förutsätts det dock att åtgärderna har gränsöverskridande följd och att samarbetet behövs för att den inre marknaden skall fungera väl. Genom en åtgärd enligt artikel 65 kan man bl.a. försöka förenkla

erkännandet och verkställigheten av domstolsavgöranden och utomrättsliga avgöranden i mål och ärenden av civil och kommersiell natur. Man kan också sträva efter att främja förenligheten mellan bestämmelser i medlemsstaterna om bl.a. tillämplig domstolars behörighet.

Eftersom det civilrättsliga samarbetet, som hör till tillämpningsområdet för artikel 65, överfördes till tillämpningsområdet för avdelning IV i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (I pelaren), kommer samarbetet framöver att ha formen av gemenskapsåtgärder, dvs. i regel förordningar och direktiv. Åtgärderna godkänns med kvalificerad majoritet av rådet på förslag av kommissionen. Under en övergångsperiod på fem år har dock såväl kommissionen som medlemsstaterna initiativrätt, och rådet skall fatta sina beslut enhälligt. Efter att övergångsperioden har gått ut skall rådet enhälligt godkänna övergången till ett förfarande där besluten fattas genom kvalificerad majoritet.

Kommissionens förslag. Kommissionens förslag till förordning omfattar innehållet i Brysselkonventionen och i protokollet till konventionen, ändrat i enlighet med revideringsarbetsgruppens förslag. Förslaget innehåller också de ändringar och tillägg som bytet av instrument förutsätter. I förordningen finns t.ex. inte bestämmelser om Europeiska gemenskapernas domstols behörighet, eftersom domstolens behörighet följer av EG-fördraget. Till förslaget har också fogats en ingress.

Syftet med den föreslagna förordningen är att modernisera vissa bestämmelser om domstolars internationella behörighet i Brysselkonventionen och att främja och påskynda erkännandet och verkställigheten av domar på privaträttens område. Genom att resultatet av det revideringsarbete som utförts tas in i förordningen vill man säkerställa att de nya bestämmelserna genomförs samtidigt i alla medlemsstaterna.

Kommissionen har föreslagit att gemenskapsrättsakten skall ha formen av en förordning, eftersom förordningar är bindande och skall tillämpas som sådana i medlemsstaterna. Den reglering som gäller domstolars behörighet samt erkännande och verkställighet av domar kan inte vara olika i medlemsstaterna. Dessutom gör förordningsformen det möjligt för EG-domstolen att garantera en enhetlig tillämpning av be-

stämmelserna i samtliga medlemsstater. Kommissionen har också betonat att en förordning säkerställer att bestämmelserna i den föreslagna förordningen kan träda i kraft så snabbt som möjligt.

Behandlingen av förslaget till förordning har inletts i rådets kommitté för civilrättsliga ärenden vid det möte som hölls den 20—21 september 1999. Målet var att förslaget skulle godkännas under Finlands ordförandeperiod. När man beaktar att förslaget överlämnades senare än väntat och att kommissionen ordnar ett diskussionsmöte med anledning av förslaget den 4—5 november 1999, står det nu klart att målet inte kommer att kunna uppnås. Också hörandet av Europaparlamentet inverkar på tidtabellen. Dessutom har Irland och Förenade kungariket tre månader på sig att meddela om de har för avsikt att delta i beslutet om och tillämpningen av förordningen. Denna tid började löpa när förslaget överlämnades till rådet, dvs. den 7 september 1999.

Informering av riksdagen. Bryssel I-projektet hör till handlingsplanen för att skapa ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, om vilken riksdagen har informerats genom en skrivelse, E 93/1998 rd. Riksdagen har inte i detalj informerats om revideringen av Brysselkonventionen eller om att konventionen ändras till en gemenskapsförordning.

2. Förslagets huvudsakliga innehåll

Behörighetsbestämmelserna. Huvudregeln kommer också framöver att vara att svarandens hemviststat skall bestämma en domstols internationella behörighet. Vissa av de särskilda behörighetsreglerna i konventionen föreslås dock bli ändrade.

Enligt bestämmelsen i artikel 5.1 punkt a i förslaget kan talan som avser en avtalsförpliktelse väckas i en annan medlemsstat vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser. Till dessa delar motsvarar förslaget bestämmelsen i konventionen. Punkterna b och c är nya jämfört med konventionen. Punkt b innehåller en autonom definition, som tillämpas på vissa avtal, av begreppen den förpliktelse som talan avser och uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser. Vid försäljning av varor är denna ort således den ort dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats. Vid utförande av tjänster är uppfyllelseorten den ort där enligt avtalet tjänsterna har eller

skulle ha utförts. Enligt punkt c skall punkt a dock gälla som sådan, om punkt b inte tillämpas. Detta betyder att den behöriga domstolen bestäms enligt punkt a, dvs. enligt uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser, om det inte är fråga om handel med varor eller utförande av tjänster eller om man inte har kommit överens om den ort dit varorna skall levereras eller där tjänsterna skall utföras. Av bestämmelserna i punkterna b och c följer att domstolens behörighet när det gäller avtal om handel med varor eller utförande av tjänster i regel bestäms enligt en och samma avtalsförpliktelse och inte, som i konventionen, enligt uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser, t.ex. betalningen av en köpesumma. Behörigheten kommer således i praktiken i regel att bestämmas enligt uppfyllelseorten för den karaktäristiska avtalsprestationen.

Enligt förslaget har försäkringstagare, försäkrade och förmånstagare rätt att väcka talan vid domstolen i den ort där de har hemvist. I konventionen har endast försäkringstagare sådan rätt.

I förslaget har behörighetsreglerna om konsumentavtal ändrats så att den allt allmänare elektroniska handeln har beaktats. De behörighetsregler för domstolarna som gäller konsumenter skall också tillämpas när en konsument har ingått avtal med en person som bedriver kommersiell verksamhet eller yrkesverksamhet i den stat där konsumenten har hemvist, eller på något sätt riktar sådan verksamhet till staten i fråga, och avtalet omfattas av verksamheten. Det har inte längre betydelse var avtalet har ingåtts och om konsumenten har vidtagit de nödvändiga åtgärderna för avtalets ingående i den stat där han har hemvist. Bestämmelsen omfattar internationell konsumenthandel via Internet. Dessutom tillämpas behörighetsreglerna om konsumentavtal enligt förslaget också på sällskapsresor.

Reglerna om behörighet vid tvister om anställningsavtal har i förslaget tagits in i ett särskilt kapitel utan att reglerna innehållsmässigt har ändrats.

Undantaget från huvudregeln, dvs. att det är domstolarna i den stat där egendomen är belägen som är behöriga, har givits ett vidare tillämpningsområde när det gäller nyttjanderättsavtal som har ingåtts för högst sex månader. Om nyttjanderättshavaren är en fysisk person, kan talan väckas vid domstol i den ort där svaranden har hemvist, förut-

satt att ägaren och nyttjanderättshavaren har hemvist i samma medlemsstat.

Det föreslås att juridiska personers hemvist skall definieras i förordningen. Enligt förslaget skall en juridisk person anses ha hemvist i orten för dess stadgeenliga säte, huvudkontor eller huvudsakliga verksamhet.

I de bestämmelser som gäller avtal om domstols behörighet föreslås två ändringar. För det första skall klausuler om behörig domstol ge exklusiv behörighet endast om parterna inte har träffat avtal om någonting annat. För det andra anses uttrycket "skriftligt" omfatta alla slag av elektronisk kommunikation som utgör en varaktig dokumentation av avtalet.

Ändring av bestämmelsen om litispensens. Bestämmelsen om litispensens gäller situationer där talan om samma sak och mellan samma parter väcks vid domstolar i olika medlemsstater. Huvudregeln i konventionen föreslås inte bli ändrad. Enligt den skall varje domstol utom den vid vilken talan först väckts självmant låta handläggningen av målet vila och avvisa talan efter att det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig.

Beträffande konventionen har det ansetts vara ett problem att den tidpunkt när talan skall anses ha väckts bestäms enligt processlagstiftningen i domstolsstaten. Eftersom denna tidpunkt fastställs på olika sätt i de skilda medlemsstaterna, har bestämmelsen ansetts vara orättvis. För att avhjälpa detta problem bestäms i förslaget om två alternativa tidpunkter för när talan anses ha väckts. Lagstiftningen i domstolsstaten avgör vilket alternativ som skall tillämpas. I de medlemsstater där stämningsansökan skall inges till domstolen innan den delges svaranden anses talan ha väckts vid tidpunkten för ingivandet. I Finland är den avgörande tidpunkten när stämningsansökan lämnas in till underrettens kansli. I de medlemsstater där en stämning skall delges före registreringen vid domstol anses talan ha väckts när stämningen tillställts den myndighet som har delgivningsbehörighet. I bägge fallen förutsätts det att käranden efter de nämnda tidpunkterna vidtar de mått och steg som han är skyldig att vidta enligt lagstiftningen i domstolsstaten. Om käranden inte vidtar dessa mått och steg, bestäms tidpunkten för när talan anses ha väckts enligt den nationella lagstiftningen i domstolsstaten.

Förenklat exekvaturförfarande. Det föreslås

att det förfarande som tillämpas när domar som meddelats i medlemsstaterna förklaras vara verkställbara, dvs. det s.k. exekvaturförfarandet, skall förenklas och göras snabbare. Förfarandet enligt konventionen har ansetts vara långsamt och invecklat bl.a. för att en domstol som prövar erkännandet och verkställigheten av en utländsk dom alltid på tjänstens vägnar skall utreda om det finns eventuella grunder för att inte erkänna eller verkställa en dom. Dessutom har det ansetts att de utredningar som krävs av den som ansöker om exekvaturbeslut är alltför omfattande.

Enligt förslaget har den behöriga domstol eller myndighet i första instans som skall besluta om verkställighet inte rätt att på eget initiativ pröva om det föreligger grunder för att inte erkänna eller verkställa en dom. Domstolen eller myndigheten skall förklara domen verkställbar, om formaliteterna uppfylls. Grunderna för att vägra erkännande eller verkställighet kan prövas först i samband med ändringssökande. Fullföljdsdomstolen är dock fortfarande skyldig att på tjänstens vägnar pröva eventuella grunder för att vägra erkännande eller verkställighet.

Grunderna för att vägra erkännande eller verkställighet har begränsats och gjorts mera restriktiva. T.ex. ett formfel vid delgivning- en är enligt förslaget inte tillräckligt för att avslå en ansökan om erkännande eller verkställighet av en tredskodom, om felet inte har hindrat svaranden från att förbereda sitt försvar. Felet kan inte heller åberopas, om svaranden har haft möjlighet att överklaga domen i ursprungsstaten men inte har utnyttjat denna möjlighet.

Det föreslås att antalet uppgifter som skall lämnas minskas så att det enda kändanden måste göra är att till verkställighetsmyndigheten ge in en bestyrkt kopia av domen och ett intyg från den behöriga domstolen eller myndigheten i den medlemsstat där domen har meddelats. Intyget skall innehålla de grundläggande uppgifterna om domen. Det föreslås att ett standardformulär tas i bruk för intyget. Det finns två blanketter, en för domar och en för officiella handlingar.

3. Förenade kungarikets, Irlands och Danmarks ställning

Bestämmelserna i avdelning IV i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen inverkar inte på Förenade kungarikets, Ir-

lands och Danmarks ställning. Förenade kungariket och Irland kan dock enligt det särskilda protokoll som gäller dem delta i beslutet om och tillämpningen av en åtgärd som föreslagits med stöd av avdelning IV genom att meddela detta på det sätt som anges i protokollet. Förenade kungariket och Irland skall senast den 7 december 1999 meddela om de har för avsikt att delta i beslutet om och tillämpningen av förordningen.

Protokollet om Danmarks ställning möjliggör inte ett sådant deltagande i en enstaka åtgärd. Danmark kan dock i enlighet med sina konstitutionella bestämmelser meddela att Danmark inte längre vill utnyttja hela eller delar av protokollet, varvid Danmark kommer att fullt ut tillämpa alla relevanta åtgärder som då är i kraft och som har vidtagits inom gemenskapens ramar.

4. Den föreslagna gemenskapsåtgärdens förhållande till konventioner som gäller samma tillämpningsområde

Gemenskapsrättsakten, dvs. den föreslagna förordningen, ersätter vid ikraftträdandet Brysselkonventionen i förhållandena mellan medlemsstaterna, med undantag av Förenade kungariket, Irland och Danmark. Brysselkonventionen skall dock tillämpas om svaranden har hemvist inom en sådan medlemsstats territorium som inte är bunden av förordningen, eller om domstolarna i denna stat är behöriga med stöd av artikel 16 (exklusiv behörighet) eller artikel 17 (avtal om domstols behörighet) i Brysselkonventionen. Likaså tillämpas Brysselkonventionens bestämmelser om litispens och mål som har samband med varandra, om talan har väckts både i en medlemsstat som inte är bunden av förordningen och i en medlemsstat som är bunden av den. Domar som har meddelats i medlemsstaterna erkänns och förklaras verkställbara i enlighet med förordningen i de medlemsstater som är bundna av förordningen, oberoende av om förordningen binder den medlemsstat där domen har meddelats eller inte.

Kommissionen anser att medlemsstaterna, efter att förordningen har trätt i kraft, på grund av Amsterdamfördragets ikraftträdande inte med avseende på tredje land kan ingå konventioner som omfattas av dess tillämpningsområde.

I förordningen uppräknas också alla de konventioner gällande särskilda rättsområden som medlemsstaterna har tillträtt och som de kommer att kunna fortsätta att tillämpa. Enligt den föreslagna förordningen kan medlemsstaterna inte längre efter förordningens ikraftträdande tillträda befintliga eller ingå nya konventioner om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar inom särskilda rättsområden.

På basis av artikel 59 i Brysselkonventionen har en medlemsstat kunnat ingå avtal med tredje land om att den avviker från Brysselkonventionens bestämmelser om erkännande och verkställighet, när det är fråga om en dom som har meddelats i medlemsstaten mot en person som har hemvist eller sin vanliga vistelseort i detta tredje land och domstolen har grundat sin behörighet på en s.k. exorbitant behörighetsregel. Enligt den föreslagna förordningen kan redan under tecknade avtal tillämpas också i fortsättning- en, men det är inte möjligt att ingå nya avtal.

5. Verknings på lagstiftningen i Finland

Brysselkonventionen har satts i kraft genom lag. Bryssel I-förordningen påverkar trots ändringarna inte förhållandet mellan bestämmelserna i rättsakten och den nationella lagstiftningen. Eftersom Bryssel I-förordningen är bindande och skall tillämpas som sådan i Europeiska unionens medlemsstater, förutsätter dess ikraftträdande i sig inte heller någon ny nationell lagstiftning eller ändring av den gällande lagstiftningen. Endast hänvisningsbestämmelserna i lagstiftningen måste ändras till vissa delar.

6. Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet förhåller sig positivt till den föreslagna förordningen och i synnerhet till att resultatet av revideringen av Brysselkonventionen tas in i Bryssel I-förordningen. Förslaget till revidering av konventionen och ändring av konventionen till en gemenskapsrättsakt godkändes på politisk nivå vid rådets (rättsliga och inrikes frågor) möte den 28 maj 1999. Kommissionens förslag till Bryssel I-förordning motsvarar också i huvudsak arbetsgruppens förslag till revidering av Bryssel- och Luganokonventionerna, in-

klusive de ändringar som bytet av instrument förutsätter.

Kommissionen har i sitt förslag till vissa delar avvikit från den kompromisslösning som nåts. Detta gäller förutom innehållet i vissa enskilda artiklar också förordningens struktur. Statsrådet är av den åsikten att man bör hålla sig till revideringsarbetsgruppens förslag och anser att kommissionens förslag bör ändras så att det överensstämmer med arbetsgruppens förslag.

Förslaget om att förtydliga den särskilda behörighetsregeln som gäller konsumentavtal så att den också omfattar handel via Internet har väckt livlig debatt, och denna fråga kommer också att vara ett av de huvudsakliga debattämnen vid det diskussionsmöte som kommissionen ordnar i november. Statsrådet anser att det för att trygga konsumentskyddet vid handeln på Internet är motiverat att ändra bestämmelsen på det föreslagna sättet.

De föreslagna bestämmelserna om förordningens förhållande till andra särskilda konventioner och medlemsstaternas möjligheter att ansluta sig till sådana är omtvistade. I synnerhet det att medlemsstaterna inte längre kan tillträda konventioner som gäller särskilda områden och som innehåller bestämmelser om domstolars behörighet eller om erkännande och verkställighet av domar, och att de konventioner som har företräde framom Bryssel I-förordningen räknas upp uttömmande i förordningen är en osmidig lösning. Också sloandet av den möjlighet att ingå avtal som finns i artikel 59 i Brysselkonventionen verkar vara en onödigt långtgående åtgärd.

Det är oklart vilka verkningarna är av att det civilrättsliga samarbetet överförs till den s.k. I pelaren. Frågan om medlemsstaternas behörighet i ärenden som hör till förordningens tillämpningsområde när det gäller de yttre förbindelserna överförs till gemenskapen lämnar rum för tolkning. Statsrådet anser att Amsterdamfördragets ikraftträdande inte får leda till att det civilrättsliga samarbetet i andra internationella forum upphör eller försvåras. Vid den fortsatta beredningen utgår statsrådet från att Bryssel I-förordningens bestämmelser om behörighet beträffande yttre förbindelser bör möjliggöra en smidigare tolkning än de bestämmelser som kommissionen har föreslagit.